

Lublin, dnia 15 czerwca 2022 r.

Dr hab. Grzegorz Koziół, prof. ucz.
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Wydział Prawa i Administracji

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Małgorzaty Dziadzio
pt.: „Wyjście wspólnika z handlowej spółki osobowej”.

1. Uwagi ogólne

Recenzowana rozprawa mgr. Małgorzaty Dziadzio została napisana na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie pod opieką naukową Promotora Pana Prof. dr. hab. Andrzeja Szumańskiego. Dotyczy analizy prawnej zagadnienia wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej.

Mając na uwadze to, że w końcowej części recenzji sporządzający ją zwykle koncentruje się na prawidłowym sformułowaniu konkluzji, w tym również obowiązujących podstaw prawnych recenzji, pragnę już na wstępie niniejszej recenzji, ponieważ – w analizowanym przypadku bez wątplenia – należy zauważyć, że rozprawa doktorska (dalej zwana także skrótowo: r.d.) jest imponująca zarówno w obszarze zakresu przeprowadzonych badań, w tym zastosowanej metodologii jak i w zakresie sposobu przedstawienia ich wyników, nie tylko w zakresie ilości stron rozprawy doktorskiej (łącznie 532 strony), czy ilości odesłań do przypisów (łącznie 1725), ale także ilości pozycji wykorzystanej w niej literatury polskiej (ponad 355 pozycji) i zagranicznej (ponad 55 pozycji) łącznie ponad 410 pozycji, czy orzecznictwa polskiego i zagranicznego sądów różnych instancji (łącznie około 152 pozycje), jak również dosyć rzadko spotykanym w rozprawach doktorskich przed publikacją stopniem jej uporządkowania, w tym nie tylko poszczególnych większych części rozprawy (Wstępu, rozdziałów i ich części, czy Zakończenia), ale także wewnętrznego uporządkowania treści w ramach tych części. Przykładowo Wstęp został podzielony na poszczególne części wskazujące ich kluczowe 3 częściowe, w tym zwłaszcza uwagi wprowadzające, uwagi terminologiczne, cel, tezę, tezę, zakres przedmiotowy, układ i metody badawcze, z kolei w niemal każdym rozdziale rozprawy doktorskiej (z wyjątkiem rozdziału I, V i VI) zostały zawarte syntetycznie ujęte

wnioski częściowe. Sądzę, że dla każdego recenzenta podejmowanie się oceny przygotowanej w taki sposób rozprawy doktorskiej łączy się z wielką satysfakcją naukową. W zasadzie ta syntetyczna ocena rozprawy doktorskiej mogłaby wystarczyć dla sformułowania pozytywnej konkluzji niniejszej recenzji. Przedstawiona w kolejnych punktach tej recenzji ocena poszczególnych elementów rozprawy doktorskiej łączy się zatem przede wszystkim z „powinnością metodologiczną” wynikającą z obowiązku przygotowania przez Recenzenta rzetelnej oraz obiektywnej recenzji.

Przyjęte sformułowanie tematu rozprawy doktorskiej należy ocenić pozytywnie. Z uwagi na szeroki zakres rozprawy doktorskiej, wynikający z jej spisu treści, wydaje się, że jej tytuł bez uszczerbku dla zawartości merytorycznej mógłby ewentualnie brzmieć w sposób bardziej akcentujący związek prezentowanych w niej zagadnień ze stosunkiem członkostwa w handlowych spółkach osobowych, tj. np. „ustanie członkostwa wspólnika w handlowej spółce osobowej”, co jednak nieuchronnie musiałyby prowadzić do rozszerzenia i tak już dosyć szerokiego zakresu treściowego. Nie ulega przy tym wątpliwości, że zawarte w tytule rozprawy doktorskiej określenie pozanormatywne „wyjście wspólnika” jest nie tylko oryginalne z perspektywy regulacji prawa polskiego, ale dobrze nazywa (oznacza) poruszaną w tej rozprawie problematykę, tym bardziej, że Autorka wyjaśniła i uzasadniła przyczyny i cel jego zastosowania w pkt 2 Wstępu r.d. („Wyjście” wspólnika ze spółki jako pojęcie pozanormatywne. Terminologia) na str. 37-38 r.d. Należy jednocześnie zauważyć, że podobnie jak określenie „wyjście wspólnika”, także sformułowanie „ustanie członkostwa”, czy „ustanie stosunku członkostwa” ma charakter pozanormatywny. Jego (ewentualne) użycie (zastosowanie) w języku prawniczym łączy się natomiast z zaliczeniem handlowych spółek osobowych do jednostek organizacyjnych typu korporacyjnego, w których relację prawną między członkiem (uczestnikiem) a taką jednostką nazywa się – zwłaszcza w nawiązaniu do terminologii przyjmowanej w prawie spółdzielczym – członkostwem, czy stosunkiem członkostwa, (które, czy który: powstaje, trwa i ustaje).

Powyższe może nasuwać określone pytanie, które należałoby kierować do Autorki rozprawy doktorskiej, a które można by ująć np. w sposób następujący: O ile nie można by przyjąć, że w znaczeniu prawnym „ustanie członkostwa wspólnika w spółce” (w handlowej spółce osobowej) oznacza to samo co „wyjście wspólnika ze spółki”, to jaka jest różnica między tymi dwoma określeniami, tj. czy można np. uznać, iż „wyjście wspólnika ze spółki” obejmuje te przypadki ustania jego (stosunku) członkostwa, które są wynikiem działania wspólników (w tym działania wspólnika, który wskutek tego działania ma „wyjść ze spółki”

lub pozostałych wspólników), zaś „ustanie (stosunku) członkostwa wspólnika w spółce”, obejmuje generalnie wszystkie, a zatem także inne niż wymienione wyżej „wyjście wspólnika ze spółki” przypadki, w których członkostwo (stosunek członkostwa) wspólnika ustaje, bez względu na to, czy odbywa się to w sposób dobrowolny, czy przymusowy, a do których to przypadków należy zaliczyć także np. wystąpienie wspólnika ze spółki wskutek wypowiedzenia umowy spółki przez jego wierzyciela osobistego (art. 62 k.s.h.), również przy założeniu, że tymże wierzycielem osobistym wspólnika może być także inny wspólnik tej spółki), czy ustanie członkostwa wspólnika w związku z rozwiązaniem spółki wskutek upływu czasu, na który spółka została utworzona. Jestem przekonany, że w trakcie obrony rozprawy doktorskiej jej Autorka przedstawi swoje bardzo dobrze uzasadnione stanowisko w tej sprawie.

Bez względu jednak na sposób sformułowania tytułu objęte tematem rozprawy doktorskiej zagadnienie jest bardzo doniosłe z perspektywy zarówno teoretycznej, jak i, tym bardziej, praktycznej. Stanowiąca temat recenzowanej rozprawy problematyka nie była bowiem do chwili obecnej zbadana w sposób kompleksowy, chociaż poświęcono jej wycinkowo (fragmentarycznie) dosyć dużo uwagi w literaturze, czego przykładem mogą być, zwłaszcza w odniesieniu do przeniesienia ogółu praw i obowiązków wspólnika m.in. prace Recenzenta, w tym wielokrotnie cytowana przez Autorkę w rozprawie doktorskiej oparta na Jego rozprawie doktorskiej, będąca pierwszym całościowym opracowaniem tej problematyki w prawie polskim monografia pt. „Przeniesienie ogółu praw i obowiązków w handlowych spółkach osobowych. Uwagi na tle regulacji art. 10 k.s.h.”, ale nie tylko. Potrzeba przedstawienia zagadnienia wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej w sposób możliwie całościowy, czy systemowy przed stworzeniem recenzowanej rozprawy była bardzo dostrzegalna i ewidentna, a rozprawa ta w moim przekonaniu bardzo dobrze, jeżeli nie znakomicie ją realizuje, na poziomie znacznie przekraczającym wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Czytelnik recenzowanej rozprawy doktorskiej może odnieść wrażenie, że zapoznaje się z opracowaniem w wielu miejscach niemalże systemowym z obszaru prawa prywatnego (czego bardzo dobrym przykładem są rozważania zawarte w rozdziale I r.d. pt. „Zagadnienia ogólne”, rozdziale II r.d. pt. „Wyjście wspólnika ze spółki osobowej w innych systemach prawnych”, zawierającym uwagi prawno-porównawcze oraz rozdziale III r.d. pt. „Swoboda umów w handlowych spółkach osobowych”).

Znaczenie wymienionej w tytule rozprawy doktorskiej tematyki jest dla współczesnego obrotu gospodarczego bardzo duże i wielowymiarowe. Z jednej strony

dynamika zmian osobowych w handlowych spółkach osobowych związanych z wychodzeniem z nich przez poszczególnych wspólników może intensyfikować aktywność gospodarczą związaną z udziałem (uczestnictwem) w różnych formach handlowych spółkach osobowych i ich działalnością gospodarczą, co może wpływać na poziom wzrostu gospodarczego. Z drugiej strony – prowadzi do generowania wielu, często bardzo złożonych problemów wymagających pogłębionej analizy prawnej. W związku z tym podjęcie się w rozprawie doktorskiej analizy zagadnienia wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej jest bez wątpliwości bardzo zasadne.

Autorka precyzyjnie określiła i wyjaśniła główne cele badawcze rozprawy doktorskiej. Jest nimi systemowa analiza zasad, które znajdują zastosowanie w sytuacji, gdy wspólnik handlowej spółki osobowej podejmuje decyzję o zerwaniu swoich związków ze spółką osobową, w której dotychczas uczestniczył w charakterze wspólnika jawnego, partnera, komplementariusza oraz komandytariusza, a także przyczyn i skutków zastosowania przez wspólnika instytucji wypowiedzenia umowy spółki oraz przeniesienia ogółu praw i obowiązków w spółce. Dotyczy to również sytuacji, gdy inicjatywa zakończenia uczestnictwa wspólnika wychodzi od pozostałych wspólników spółki, którzy podejmują decyzję o wystąpieniu z powodztwem o wykluczenie jednego z nich ze spółki. W tym zakresie celem szczegółowym rozprawy doktorskiej jest z kolei udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy na gruncie aktualnych regulacji kodeksu spółek handlowych można w ogóle przyjmować istnienie autońomicznego, nieograniczonego i bezwzględno „prawa” wspólnika do wyjścia ze spółki w sposób dobrowolny oraz charakteryzującego się tymi samymi cechami prawa wspólników do przymusowego wyłączenia wspólnika ze spółki. Równorzędnym celem rozprawy doktorskiej jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy w kodeksie spółek handlowych funkcjonuje zasada numerus clausus sposobów wyjścia ze spółki, a następnie przeanalizowanie dopuszczalności wprowadzenia do umowy spółki pozakodeksowych trybów zakończenia członkostwa w spółce. Po pierwsze, dotyczy to zawarcia przez wszystkich wspólników porozumienia dotyczącego zmiany umowy spółki poprzez wyłączenie z grona wspólników jednego z nich (wyjścia ze spółki w drodze porozumienia). Po drugie, odnosi się to do dopuszczalności przymusowego wyłączenia wspólnika ze spółki uchwałą wspólników w oparciu o przyczyny ustalone w umowie spółki przez wszystkich wspólników, dopuszczalności „automatycznego” wystąpienia wspólnika z chwilą zajścia tych przyczyn, a także dopuszczalności nałożenia na wspólnika obowiązku złożenia oświadczenia woli określonej treści w tych samych warunkach. Niezależnie od

powyższych głównych celów badawczych na str. 39-42 r.d. Autorka precyzyjnie określiła również dalsze, równie doniosłe cele szczegółowe tej rozprawy.

Zakres przedmiotowy rozprawy doktorskiej obejmuje problematykę wyjścia wspólnika ze spółki jawnej, partnerskiej i komandytowej. Jedynie w ograniczonym zakresie w rozprawie uwagę poświęcono instytucjom spółki komandytowo-akcyjnej, co łączy się z jej odmiennym od pozostałych typów handlowych spółek osobowych charakterem prawnym, którego cechą charakterystyczną jest osłabienie substratu osobowego spółki na rzecz większego udziału substratu kapitałowego, a także szczególną sytuacją prawną akcjonariusza, którego uczestnictwo w spółce ma charakter kapitałowy. W związku z tym rozprawa doktorska w zakresie spółki komandytowo-akcyjnej dotyczy wypowiedzenia umowy spółki, przeniesienia ogółu praw i obowiązków oraz wyłączenia ze spółki, co znajduje zastosowanie do komplementariusza tej spółki, zaś nie odnosi się do obrotu akcjami. Ze względu na główne założenie rozprawy doktorskiej, jakim jest systemowe opracowanie instytucji wyjścia z handlowej spółki osobowej, jej przedmiotem nie jest dobrowolne i przymusowe ustanie członkostwa w spółce cywilnej.

Na str. 42 r.d. Autorka w sposób uporządkowany sformułowała i przedstawiła trzy główne tezy badawcze rozprawy doktorskiej. Są nimi następujące twierdzenia Autorki:

- 1) obowiązująca na gruncie kodeksu spółek handlowych regulacja wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej, zamykająca się w instytucjach: wypowiedzenia umowy spółki (art. 61 k.s.h.), przeniesienia ogółu praw i obowiązków wspólnika (art. 10 k.s.h.) oraz przymusowego wyłączenia wspólnika ze spółki (art. 63 k.s.h.) nie jest wystarczająca z punktu widzenia celu, jakim jest pogodzenie interesów wszystkich uczestników obrotu (wspólnika występującego, pozostających w spółce wspólników, samej spółki oraz osób trzecich), lecz konieczne jest jej uzupełnienie przez ustawodawcę o – funkcjonującą już w praktyce obrotu – instytucję „pozakodeksowego” wyłączenia wspólnika ze spółki w jej wariacie wyłączenia w drodze uchwały podjętej przez wszystkich pozostałych wspólników;
- 2) *de lege lata* możliwe jest dobrowolne wyjście ze spółki w drodze porozumienia pomiędzy wszystkimi wspólnikami (zmiany umowy spółki), jako że na gruncie handlowych spółek osobowych nie można mówić o istnieniu zasady *numerus clausus* sposobów wyjścia ze spółki;
- 3) prawo wspólnika do dobrowolnego wyjścia ze spółki w drodze wypowiedzenia umowy oraz przeniesienia ogółu praw i obowiązków ma charakter ograniczony

(względny), zaś prawo wspólników do wyłączenia wspólnika ze spółki w trybie art. 63 § 2 k.s.h. ma charakter nieograniczony (bezwzględny).

2. Ocena struktury rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska ma formę maszynopisu książki i liczy 532 strony, na których Autorka zamieściła 1725 odesłań do przypisów. Jest zatem rozprawą obszerną i szczegółową, co należy ocenić bardzo pozytywnie.

Składa się z Wykazu skrótów, Bibliografii, imponującego, podzielonego szczegółowo na 6 oddzielnych punktów Wstępu, siedmiu rozdziałów merytorycznych (I-VII), z których rozdział II, III, IV i VII zawiera wnioski częściowe, Zakończenia, Wykazu orzecznictwa oraz – co w ostatnim czasie występuje coraz częściej w rozprawach doktorskich, w tym zwłaszcza tych, w których, wykorzystuje się metodę empiryczną – Tabel. Zamieszczone w recenzowanej rozprawie doktorskiej trzy tabele z jednej strony stanowią jej nieodzowny element konstrukcyjny, ponieważ w sposób uporządkowany i zwięzły ilustrują wyniki badań empirycznych, natomiast z drugiej – stanowią dużą zaletę tej rozprawy.

Prezentowana w rozprawie doktorskiej problematyka została przez Autorkę usystematyzowana w sposób bardzo prawidłowy. Układ rozdziałów, jak również pozostałych jednostek redakcyjnych w rozprawie doktorskiej jest co do zasady przemyślany, logiczny i prawidłowy. Umożliwiło to prawidłową realizację wskazanych w rozprawie doktorskiej założeń (celów) badawczych. Należy przyjąć, że Autorka zachowała właściwe proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami, a w ramach rozdziałów – odpowiednie proporcje między składającymi się na nie punktami, podpunktami i ich częściami.

W rozdziale I rozprawy doktorskiej jej Autorka przedstawiła zagadnienia ogólne dotyczące funkcjonowania spółek osobowych, ze szczególnym uwzględnieniem instytucji członkostwa w spółce, charakteru prawnego umowy spółki osobowej i jego implikacji, a także omówiła specyfikę prawa wspólnika do wystąpienia ze spółki w drodze wypowiedzenia umowy i przeniesienia ogółu praw i obowiązków oraz prawa wspólników do żądania wyłączenia ze spółki jednego z nich. W rozdziale tym Autorka przybliżyła również miejsce spółek osobowych w systemie prawa handlowego oraz metodologię ich kodyfikacji przyjętą w kodeksie spółek handlowych. Z uwagi na to zawarte w rozdziale I rozważania mogą stanowić określony bardzo ważny punkt wyjścia dla dalszych rozważań dotyczących

sposobów dobrowolnego i przymusowego wyjścia ze spółki, jak również wprowadzenie do analizy dopuszczalności pozakodeksowych sposobów zakończenia uczestnictwa w spółce.

Rozdział II rozprawy doktorskiej ma charakter komparatystyczny. Autorka przedstawiła w nim dobrowolne i przymusowe sposoby wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej w systemie prawa niemieckiego, *common law* na przykładzie prawa federalnego Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, a także w systemie prawa francuskiego (a zatem w prawie germańskim, anglosaskim i romańskim). We wskazanych zagranicznych systemach prawnych funkcjonują odmienne regulacje odnoszące się do wyjścia wspólnika ze spółki, i w każdym z nich odmienności te są systemowo uzasadnione.

Rozdział III rozprawy doktorskiej stanowi ostatni z rozdziałów zawartych w jej zdaniem Autorki (zob. str. 44 r.d.) „części wstępnej”. Poddano w nim analizie zasadę swobody umów w prawie osobowych spółek handlowych. Wnioski wyprowadzone z tej części pracy następnie Autorka wykorzystała przy prezentacji kodeksowych i pozakodeksowych sposobów wyjścia z handlowych spółek osobowych.

W rozdziale IV rozprawy doktorskiej Autorka przedstawiła zagadnienia dotyczące jednego z dobrowolnych trybów wystąpienia ze spółki, tj. wypowiedzenia jej umowy. Rozdział IV wraz z rozdziałem V rozprawy doktorskiej dotyczącym instytucji przeniesienia ogółu praw i obowiązków w spółce (art. 10 k.s.h.), stanowią najdłuższe jednostki redakcyjne tej rozprawy, co Autorka słusznie łączy ze znaczną liczbą węzłowych zagadnień niezbędnych do zapewnienia kompletnej prezentacji poruszanej w nich problematyki.

Rozdział VI rozprawy doktorskiej odnosi się do – w ocenie Autorki – jednego kodeksowego „przymusowego” trybu wystąpienia ze spółki, za który uznaje wyłączenie wspólnika w drodze orzeczenia sądu (art. 63 § 2 i 3 k.s.h. – zob. str. 44 r.d.).

W rozdziale VII rozprawy doktorskiej Autorka przedstawiła z kolei tzw. „pozakodeksowe” sposoby dobrowolnego i przymusowego wystąpienia ze spółki. Pierwsza jego część dotyczy zagadnienia wystąpienia ze spółki w drodze porozumienia poprzez zmianę umowy spółki, zaś druga obejmuje swoim zakresem wyłączenie wspólnika w drodze uchwały, wyłączenie „automatyczne” w związku z wystąpieniem przyczyn wskazanych w umowie spółki oraz zobowiązanie wspólnika do złożenia oświadczenia woli określonej treści.

W zakresie struktury rozprawy doktorskiej zastanawiające może być wprowadzenie w tej rozprawie, w tym w jej spisie treści kilku (w zasadzie, ściśle dwóch) jednostek redakcyjnych o charakterze wprowadzającym, w tym Wstępu (z pkt. 1 pt. „Uwagi

wprowadzające”) oraz jednocześnie rozdziału I pt. „Zagadnienia wstępne”. Wydaje się, że w zasadzie wystarczający byłby Wstęp, jednak, z drugiej strony w rozdziale I Autorka rozprawy doktorskiej rysuje w tym obszarze szersze, bardziej ogólne, systemowe tło sytuujące handlowe spółki osobowe w polskim systemie prawa prywatnego, co z kolei jest bardzo istotne dla prezentacji tematu rozprawy doktorskiej. Przyjętą w tym zakresie strukturę rozprawy doktorskiej można zatem uznać za mieszczącą się w grupie jednej z możliwych i jednocześnie najbardziej optymalnych koncepcji struktur rozpraw doktorskich z zakresu nauk prawnych, w tym także w obszarze tytułowego zagadnienia wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej. Jednocześnie można w związku z tym pokusić się o sformułowanie w stosunku do Autorki rozprawy doktorskiej pytania o przyczyny wyraźnego uznania na str. 44 r.d. pierwszych trzech rozdziałów rozprawy doktorskiej za jej „część wstępną”, z przepełnionym spokojem i pewnością, oczekiwaniem na otrzymanie od Niej podczas obrony tej rozprawy satysfakcjonującej, uzasadnionej odpowiedzi prezentującej Jej stanowisko w tym zakresie.

Zagadnieniem merytorycznym, jakie łączy się z zakresem i budową rozprawy doktorskiej, w ramach rozważania którego można zwrócić się do Autorki rozprawy doktorskiej z uprzejmą prośbą o zaprezentowanie Jej stanowiska jest ponadto kwestia traktowania z perspektywy problematyki „wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej” zagadnienia wystąpienia wspólnika ze spółki wskutek wypowiedzenia jej umowy przez wierzyciela osobistego wspólnika (art. 62 k.s.h.), w tym zwłaszcza w przypadku, gdy (jak może być w praktyce obrotu prawno-gospodarczego) wierzycielem tym jest inny wspólnik tej spółki. Czy takie wystąpienie wspólnika z handlowej spółki osobowej może być traktowane jako wyjście wspólnika ze spółki, w tym wyjście przymusowe? W przypadku odpowiedzi pozytywnej na to pytanie, można z nim łączyć kolejne – o to, dlaczego w zakresie przedmiotowym rozprawy doktorskiej zagadnieniu temu, jak się wydaje, nie poświęcono choćby wpadkowo uwagi, np. przy okazji prezentacji materii wypowiedzenia umowy spółki przez wspólnika albo wręcz nie przedstawiono tego zagadnienia w osobnym rozdziale. Jestem pewny, że w trakcie obrony rozprawy doktorskiej jej Autorka przedstawi swoje bardzo dobrze uzasadnione stanowisko w tej sprawie.

Na str. 8-11 rozprawy doktorskiej znajduje się zwarty Wykaz skrótów, odnoszący się łącznie do wyrazów polskich i zagranicznych, dosyć klasycznie podzielony na trzy części: 1. Źródła prawa (22 pozycje), 2. Czasopisma, publikatory (49 pozycji) oraz 3. Inne skróty (47 pozycji), w ramach których zachowano porządek alfabetyczny. W obszernej „Bibliografii”

(str. 12-30 r.d.) Autorka zamieściła łącznie w porządku alfabetycznym wykaz literatury polskiej (ponad 355 pozycji) oraz zagranicznej (ponad 55 pozycji). Na str. 515-521 r.d. zamieszczono z kolei obejmujący łącznie ponad 152 pozycje wykaz orzecznictwa z jego trafnym podziałem według kryterium państwa pochodzenia judykatów na cztery grupy: 1.Orzecznictwo polskie (99 pozycji), 2.Orzecznictwo niemieckie (19 pozycji), 3.Orzecznictwo amerykańskie (11 pozycji), 4.Orzecznictwo francuskie (23 pozycje), w ramach których zachowano porządek alfabetyczny. Na końcu rozprawy doktorskiej (str. 522-532 r.d.) znajdują się wspomniane wyżej trzy Tabele.

Z uwagi na główny problem badawczy rozprawy doktorskiej, jej cel i tezy, a także zastosowaną metodologię zakres wykorzystanych źródeł stanowi dużą zaletę recenzowanej rozprawy. Sposób przygotowania Bibliografii i Wykazów, zasadniczo, nie budzi zastrzeżeń (zob. w tym zakresie uwagi zawarte w pkt 3 niniejszej recenzji, s. 9)

3. Ocena strony formalnej rozprawy

Zawarte w recenzowanej rozprawie doktorskiej rozważania są jasne i logiczne. Rozprawa ta została napisana dojrzałym, klarownym i precyzyjnym językiem.

Autorka rozprawy doktorskiej starała się przy tym z powodzeniem unikać powtórzeń jej treści poprzez stosowanie odesłań do fragmentów zamieszczonych w innych częściach tej rozprawy doktorskiej (np. na str. 107 r.d. w przypisie nr 294 i 296), co należy ocenić bardzo pozytywnie.

Przypisy zostały skonstruowane w sposób co do zasady prawidłowy. Liczba typowych dla rozpraw doktorskich i innych tego typu prac drobnych niedoskonałości literowych, interpunkcyjnych, stylistycznych, gramatyczno-językowych, znaczeniowych, czy tzw. oczywistych pomyłek jest w zasadzie śladowa jak na tak obszerną, liczącą, jak wyżej wspomniano, 532 strony rozprawę doktorską. Są to przy tym zwłaszcza niedoskonałości (lub tzw. niezręczności) natury stylistycznej, znaczeniowej, czy tzw. oczywiste pomyłki.

Przykładowo w Bibliografii na str. 21 r.d. Autorka dwukrotnie podaje tę samą pozycję zagraniczną dodatkowo nie wskazując roku i miejsca jej wydania: „Mestre, J. (red), Velardocchio, D. Mestre-Chami, A-S., Carteret, G. [w:] *Le Lamy Societes Commerciales, Partie 2 Règles propres à chaque type de sociétés*, Wolters Kluwer”, z kolei we Wstępie (pkt 6. Metody badawcze) na str. 45 r.d. stwierdza: „W rozprawie wykorzystano również metodę empiryczną poprzez zbadanie i przeanalizowanie kilkudziesięciu umów spółek zalegających

w aktach rejestrowych prowadzonych dla spółek jawnych, osobowych, partnerskich i komandytowych przez Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, XI i XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. W ostatnim stwierdzeniu Autorki uwagę przykuwa słowo „zalegających” (zamiast np. „znajdujących się w”), które „nieopatrznie” sugeruje opóźnienie w rozpatrywaniu spraw gospodarczych przez sąd rejonowy – gospodarczy, a także omyłkowe (w znaczeniu tzw. oczywistej pomyłki) określenie katalogu badanych spółek w stwierdzeniu: „(...)...spółek jawnych, osobowych, partnerskich i komandytowych” (zamiast „jawnych, partnerskich i komandytowych”). Na str. 139 r.d. Autorka twierdzi m.in., że „wspólnik może więc w każdej chwili zrezygnować członkostwa poprzez złożenie oświadczenia”, pomijając, jak się wydaje literę „z” przed słowem „członkostwa”. Na str. 216 r.d. formułuje z kolei następujące, jak można sądzić niezręczne językowo (stylistycznie a zarazem znaczeniowo) zdanie (twierdzenie): „Dalej, wspólnikowi występującemu przysługuje prawo do żądania odsetek od jego udziału kapitałowego”. Nieco innego typu niezręczność językową można zauważyć na str. 403 r.d., gdzie zdanie rozpoczyna się od słów: „S. Sołtysiński podnosi, że systematyka... (...)”, czy na str. 469 r.d., gdzie zdanie rozpoczynają słowa: „Co za tym idzie,...(...)”. Drugi akapit w pkt. „6.4.3. Wnioski” na str. 219 r.d. Autorka rozpoczyna od słów „Po pierwsze, ...”, natomiast nie można zarówno na tej jak i na następnej stronie (str. 220 r.d.) doszukać się słów „po drugie, ...” lub podobnych wskazujących na dalszą część wyliczenia. Na str. 226 r.d. Autorka rozpoczyna zdanie od słów: „Art. 64 § 1 KSH posługuje się bowiem liczbą mnogą mówiąc o trwaniu spółki (...)...”. W podobnym „personifikacyjnym” stylu wypowiada się na str. 284 r.d., stwierdzając: „Art. 52 § 1 KSH mówi o tym, że wspólnikowi przysługuje (...)...”, czy na str. 431 r.d., twierdząc: „(...), a art. 63 § 1 i 2 KSH nie powinien iść w kierunku przyjęcia zakazu (...)...”. W innym miejscu na str. 473 Autorka formułuje z kolei następujące, jak można sądzić, niedoskonałe językowo (zwłaszcza pod względem stylistycznym, ale także znaczeniowym) zdanie: „Warto w tym miejscu przytoczyć literalnie niektóre z klauzul zawartych w umowach... (...)”, w którym np. słowo „literalnie”, można by z korzyścią dla precyzji przekazu merytorycznego zastąpić słowem „dosłownie”.

Po usunięciu z treści rozprawy doktorskiej niedoskonałości językowych, w tym zwłaszcza stylistycznych i znaczeniowych przykładowo wskazanych powyżej oraz tym podobnych z pełnym przekonaniem rekomenduję jej wydanie w formie monografii.

4. Ocena metodologii zastosowanej w rozprawie

Recenzowana rozprawa doktorska dotyczy problematyki z zakresu prawa gospodarczego prywatnego – prawa handlowego (w tym prawa spółek handlowych). Trafnie zatem jej Autorka posłużyła się w niej przede wszystkim metodą formalno-dogmatyczną oraz metodą komparatystyczną (prawno-porównawczą). W związku z tym Autorka dokonała w rozprawie doktorskiej wykładni przepisów prawnych obowiązujących w prawie polskim oraz w wybranych zagranicznych porządkach prawnych, tj. w porządku prawnym Niemiec, Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej i Francji, jak również analizy judykatury polskiej i zagranicznej (niemieckiej, amerykańskiej i francuskiej). Obowiązujące regulacje prawne poddane zostały analizie, w której uwzględniono zarówno dyrektywy wykładni systemowej, językowej jak i funkcjonalnej. W rozprawie doktorskiej wykorzystano również metodę empiryczną do zbadania i przeanalizowania kilkudziesięciu umów spółek znajdujących się w aktach rejestrowych prowadzonych dla spółek jawnych, partnerskich i komandytowych przez Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, XI i XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Badania empiryczne miały na celu ocenę zakresu wykorzystania przez wspólników spółek osobowych (a także w pewnym zakresie przez notariuszy) zasady autonomii woli stron w kształtowaniu przepisów dotyczących wyjścia wspólników z tych spółek w dwóch jej przejawach: w zakresie modyfikacji kodeksowych rozwiązań, przede wszystkim związanych z zastosowaniem instytucji wypowiedzenia umowy spółki, a także w zakresie inkorporowania do umów spółek rozwiązań niestandardowych przedstawionych w rozdziale VII rozprawy doktorskiej. Ponadto, w toku badań empirycznych uzyskano dane dotyczące udziału procentowego klauzuli kontynuacji spółki między pozostałymi wspólnikami po wystąpieniu jednego z nich (art. 64 k.s.h.). W porównaniu do zakresu zastosowania w rozprawie doktorskiej metody formalno-dogmatycznej i prawno-porównawczej zakres zastosowania metody empirycznej nie obejmuje spółki komandytowo-akcyjnej, co stanowi określoną niespójność w zakresie obszaru zastosowania tej metody badawczej. Może być ona jednak uzasadniona tym, że w spółce komandytowo-akcyjnej Autorka badała jedynie wyjście z niej przez komplementariusza, a nie przez akcjonariusza, czy też brakiem lub niedostateczną ilością odnoszącego się do spółki komandytowo-akcyjnej materiału empirycznego zawartego w aktach sądowych. Kwestia ta może być, jak sądzę, szerzej wyjaśniona przez Autorkę podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej w odpowiedzi na zgłoszoną przeze mnie w tym miejscu niniejszej recenzji wątpliwość.

Dokonana w rozprawie doktorskiej analiza przepisów prawa polskiego i wybranych porządków prawa zagranicznego jak również analiza orzecznictwa polskiego i zagranicznego jest bardzo dokładna oraz pogłębiona. Podstawowe tezy badawcze rozprawy doktorskiej zostały przez Autorkę przedstawione we „Wstępie” (zob. w tym zakresie uwagi zawarte w pkt 1 niniejszej recenzji). Zamieszczone w rozprawie doktorskiej rozważania zostały ukierunkowane na realizację przyjętego celu i wykazanie założonych tez badawczych. Wnioski badawcze zostały przez Autorkę sformułowane w formie wniosków częściowych zawartych w rozdziale II, III, IV i VII, a ich podsumowanie oraz pozostałe konkluzje badawcze mają postać wyodrębnionych oraz w zwarty sposób opisanych wniosków końcowych zamieszczonych w Zakończeniu (na str. 502-514 r.d.). Sposób prezentacji głównych tez badawczych we Wstępie, a także wniosków badawczych zasługuje nie tylko na aprobatę, ale wręcz na pochwałę i wyróżnienie.

5. Uwagi merytoryczne

Autorka przygotowała przemyślaną i oryginalną rozprawę doktorską, w której w sposób co do zasady prawidłowy dokonała obszernej, miejscami niemalże systemowej analizy problematyki wyjścia wspólnika z handlowej spółki osobowej. Zawarte w recenzowanej rozprawie rozważania potwierdzają umiejętności badawcze jej Autorki, która wykazała się w niej umiejętnością przeprowadzenia pogłębionej analizy przepisów prawa (polskiego i zagranicznego), jak również orzecznictwa oraz formułowania adekwatnych wniosków, z którymi generalnie trudno się nie zgodzić.

W rozprawie doktorskiej jej Autorka podjęła się z powodzeniem udowodnienia prawdziwości wskazanych w jej „Wstępie” głównych tez badawczych (zob. pkt 1 niniejszej recenzji).

Z pełnieniem funkcji Recenzenta rozprawy doktorskiej „wiąże się” obowiązek przynajmniej przykładowego zwrócenia uwagi na określone zagadnienia merytoryczne, z których przedstawieniem przez Autora w rozprawie można polemizować czy dyskutować, a które nie zmieniają jednak ogólnej bardzo wysokiej oceny naukowej rozprawy. Ocenę taką należy bez cienia wątpliwości wystawić rozprawie doktorskiej przygotowanej przez Panią mgr Małgorzatę Dziadzio. W odniesieniu do recenzowanej rozprawy, z uwagi na wskazany w niej problem badawczy, jej tezy badawcze, a także cele badawcze i zastosowaną

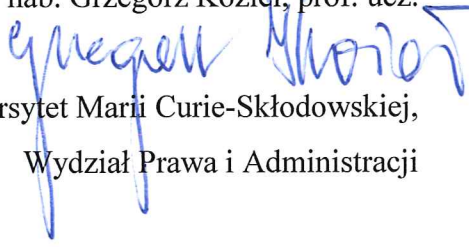
metodologię jak również jej realizację oraz przedstawienie wyników badań, trudno formułować jakiegokolwiek istotne i poważne zastrzeżenia czy uwagi merytoryczne.

W związku z tym w niniejszej recenzji uznano, iż w pełni wystarczające będzie poprzestanie na związanych głównie z tytułem, zakresem merytorycznym i strukturą oraz metodologią recenzowanej rozprawy doktorskiej uwagach sformułowanych wyżej w pkt 1, 2 i 4 recenzji (zwłaszcza na str. 2-3, 8 i 11) oraz zamieszczonych w tych częściach recenzji nielicznych wątpliwościach i pytaniach.

6. Konkluzja

W konkluzji niniejszym stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr. Małgorzaty Dziadzio stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Autorki w uprawianej dyscyplinie naukowej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W związku z tym, uważam, że recenzowana rozprawa spełnia wymagania określone w treści odnoszącego się do niej art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.) w zw. z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U., poz. 1669 ze zm.) i stanowi podstawę do podjęcia dalszych czynności w przewodzie doktorskim w sprawie nadania stopnią doktora nauk prawnych jej Autorce Pani mgr. Małgorzacie Dziadzio. Jednocześnie mając na uwadze istotne zalety naukowe rozprawy podkreślone w pkt 1-5 tej recenzji, zwracam się z uprzejmym wnioskiem o jej wyróżnienie.

Dr hab. Grzegorz Kozieł, prof. ucz.

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,
Wydział Prawa i Administracji

